

СЕКЦІЯ 4. ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ
SECTION 4. FINANCE, BANKING AND INSURANCE

УДК 336.71

JEL Classification: G21

Дзюблюк О. В.,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний
університет, м. Тернопіль

**ОПТИМІЗАЦІЯ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ
КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ У ПРОЦЕСІ ЗАЛУЧЕННЯ
КОШТІВ НАСЕЛЕННЯ**

Грошові заощадження населення в умовах ринкової економіки виступають одним із найважливіших джерел інвестицій та збільшення капіталу підприємств реального сектора, що визначає провідну роль комерційних банків у процесі залучення в господарський оборот додаткових коштів, а відтак подоланні рецесії й стимулюванні економічного росту. Загострення конкуренції на ринку банківських послуг висуває на перший план проблему якості того продукту, що пропонується банками своїм клієнтам. Насамперед це стосується депозитних операцій з населенням як основи для ресурсного забезпечення діяльності банківських установ та формування ними повноцінного кредитно-інвестиційного портфеля, спроможного у повній мірі задовольнити потреби відтворювального процесу у всіх секторах економіки.

У країнах з розвинутою ринковою економікою саме населення є основним інвестором, забезпечуючи підприємцям свій грошовий дохід за рахунок купівлі цінних паперів та інших фінансових інструментів. У результаті одна частина доходу витрачається на поточне споживання, інша відкладається у вигляді заощаджень. Відтак заощадження населення стають основним фактором економічного розвитку країни, оскільки саме вони формують більшу частину кінцевого попиту в економіці, а велика частина заощаджень в суспільстві формується за рахунок його доходів, при чому акумуляція заощаджень і перетворення їх на інвестиції вирішальною мірою залежать від ефективності депозитної політики комерційних банків.

Це означає необхідність оптимізації депозитної політики банків як організації ними комплексної роботи з формування оптимального складу

ресурсів, залучених на депозитні рахунки з метою їх подальшого прибуткового використання у активних операціях. Даний підхід щодо змісту цієї політики слід вважати оптимальним стосовно саме депозитних операцій банків, дозволяючи розмежувати цю діяльність із більш широким поняттям ресурсної політики, спрямованої на організацію комплексу заходів щодо управління власними, позиченими і залученими ресурсами банку [1], а також поняття кредитної політики, спрямованої на організацію ефективних кредитних вкладень банківських установ [2].

Реалізація завдання щодо вдосконалення депозитних операцій комерційних банків на практиці безпосередньо пов'язана із необхідністю збільшення обсягів вкладних операцій із населенням. А тому стратегія депозитної політики банків має орієнтуватися передусім на стимулювання вибору клієнтами конкретних банківських установ для обслуговування, що визначається такими факторами як якість і кількість послуг, що надаються, ціни на них, швидкість здійснення операцій, розуміння потреб клієнта.

Однак для банків головним завданням у процесі реалізації депозитної політики має бути активізація зусиль щодо залучення коштів населення на строкові депозити як найбільш стійку частину акумульованих банками ресурсів, що дозволяє підтримувати належний рівень фінансової стійкості та провадити активну кредитно-інвестиційну діяльність. На сьогодні усі строкові депозити населення у комерційних банках за обсягом маже удвічі менші за вклади до запитання, а депозити з терміном розміщення понад 1 рік становлять лише 9,7% від усіх вкладів населення (табл. 1).

Таблиця 1

**Структура депозитів населення у
комерційних банках за строками погашення**

(залишки коштів на кінець періоду, млн. грн.)

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Усього депозити домашніх господарств	576126	730317	794152	1045731	1228546	1335916
Депозити на вимогу	240124	378999	473241	711848	788703	864923
Депозити до 1 року	237690	237492	209207	238154	348631	340886
Депозити від 1 до 2 років	92668	104883	101748	85358	79158	117050
Депозити більше 2 років	5642	8942	9954	10369	12054	13054

Джерело: [3].

Очевидно, що головними причинами низького рівня строкових вкладів домашніх господарств є макроекономічні ризики, незалежні від депозитної політики самих комерційних банків, таких як високі темпи інфляції та девальвації національної валюти, що є параметрами, які практично неможливо спрогнозувати в умовах воєнних дій на території країни. Однак

водночас потрібно наголосити, що можливості для задоволення потреб клієнтів у різноманітних послугах задля додаткового залучення коштів далеко не вичерпані. Насамперед це стосується активізації зусиль щодо залучення коштів населення на строкові депозити як найбільш стійку частину акумульованих банками ресурсів, що дозволяє підтримувати належний рівень фінансової стійкості та провадити активну кредитно-інвестиційну діяльність.

Запровадження новітніх організаційних форм ведення депозитних рахунків населення може стати тим напрямом, який дозволив би комерційним банкам підвищити зацікавленість індивідуальних осіб у розміщенні своїх коштів на вкладних рахунках. Йдеться передусім про розширення кола депозитних рахунків клієнтів із різноманітним режимом функціонування, що може надати банківським вкладникам цілий ряд додаткових можливостей з використання своїх коштів при одночасному отриманні прийняттого рівня доходів. Використання таких форм депозитів могло б стати важливим напрямом на шляху до істотного розширення пропозиції банками таких видів послуг, які б забезпечували індивідуальним вкладникам прибуткове розміщення своїх ресурсів при одночасній можливості використання коштів для розрахунків або вилучення готівки. Іншим, пов'язаним із цим, напрямом удосконалення депозитних операцій банків з обслуговування населення можна вважати активніше використання можливостей щодо комплексного обслуговування клієнтури. Мова йде про необхідність надання індивідуальним вкладникам ряду додаткових послуг, що супроводжують взаємини із банком у процесі традиційного депозитного обслуговування. Дана практика може також сприяти підвищенню конкурентоспроможності комерційного банку у залученні додаткових коштів фізичних осіб на різні види депозитних рахунків.

Серед напрямів стимулювання залучення коштів населення на банківські депозити важливе місце належить також процентній політиці банку. На сьогодні у банківській практиці нашої країни у даній сфері відсутні якісь певні, чітко визначені схеми. Процентна ставка за вкладами визначається комерційними банками на договірних засадах з клієнтами. Водночас враховується, звісно, і те, що розмір процента безпосередньо пов'язаний із умовами депозиту: сумою, строками, порядком вилучення коштів. Проте недостатня увага приділяється ряду макроекономічних факторів, що загалом визначають динаміку процентних ставок на грошовому ринку (темпи інфляції, динаміка виробництва, кон'юнктура на ринку кредитних ресурсів, валютний курс, доходи і заощадження домашніх господарств тощо). З точки зору комерційного банку процент, що сплачується за депозитами, є важливим інструментом управління процесами формування і використання грошових нагромаджень населення, а відтак має слугувати ефективним засобом у конкурентній боротьбі банків за вкладників.

Водночас слід пам'ятати, що можливості комерційного банку збільшувати процентні ставки за депозитними операціями з метою поліпшення своєї конкурентоспроможності на ринку банківських вкладів має цілком визначені об'єктивні межі, котрі зумовлюються попитом на кредити і, відповідно, рівнем позичкового процента, який у свою чергу залежить від динаміки господарської кон'юнктури і фази економічного циклу.

Таким чином, реалізація на практиці зазначених напрямів оптимізації депозитних операцій комерційних банків з населенням може сприяти підвищенню ефективності функціонування усього банківського сектора у сфері залучення на депозити грошових коштів домашніх господарств, що є необхідною умовою мобілізації внутрішніх фінансових ресурсів країни, а відтак створення необхідних інвестиційних можливостей для забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Дзюблюк О. В., Галіцейська Ю. М. Теоретичні та прикладні аспекти реалізації банками ресурсної політики : Монографія. Тернопіль: Вектор, 2012. 208 с.
2. Дзюблюк О. В. Сучасні аспекти розуміння сутності і ролі кредиту як економічної категорії. Світ фінансів. 2010. №1. С. 7-17.
3. Національний банк України. Грошово-кредитна статистика. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial>.